

Pidzsinizáció és kreolizáció az angol nyelvtörténet három korszakában

Eitler Tamás

Az angol nyelv története során három olyan jellegzetes korszakot találunk, amikor más nyelvekkel való intenzívebb érintkezés folytán jelentős mértékű hangtani, alaktani, szintaktikai és szemantikai egyszerűsödések, átstrukturálódások és grammatikalizációs kényszerek jelentkeztek a nyelv különféle változataiban. A korpusznyelvészeti elemzésekre épülő előadásomban azt vizsgálom meg közelebbről, hogy milyen használati mintázati valamint tipológiai hasonlóságok és különbségek jellemzik a három korszak folyamatait.

Az előadásban tárgyalt három korszak a következő: (1) kései óangol korszak (800-1100), melynek során a skandináv nyelvi kontaktus viszonylag rövid idő alatt pidzsinizációnak megfelelő erősségű morfológiai eróziót, interferencia jelenséget és adsztrátum-típusú nyelvkontaktusokra jellemző nyelvi szerkezetek átvételét eredményezte; (2) a gyarmatosítás kora, mely során angol alapú pidzsin, majd kreol, végül dekreolizált posztkreol kontinuumváltozatok jöttek létre (1600-); (3) a jelenkor, amikor is a lingua francaként használt angol „változat” a hagyományos „anyanyelvi” angolok ellenében tör előre Kachru (1989) koncentrikus világangol modelljének összes körében és egyre szélesedő használati kontextusaiban.

A három korszakban megfigyelt univerzális tendenciák közül kiemelkedik – nem kis részben a jelentős mértékű társadalmi és nyelvi keveredés eredményeként jelentkező vacillációval/hipervariabilitással való megküzdésként – (1) a könnyebb feldolgozhatóság jegyében az ikonicitás és az analitikus szerkezetek felé való elmozdulás, (2) a kontextustól függetlenített (dekontextualizált) használat (pl. genericitás növekedése, szemantikai kilúgozódás, szinonimikus lexikális sorozatok), (3) a triviális egyszerűsödéseken túlmenő alakminimalizáció, redukció és regularizáció.

Mindezen folyamatok mögött könnyen kimutathatók a skálafüggetlen eloszlást (Barabási) mutató társas kapcsolatháló dinamikájának mikro- és makro szintű

változásai, valamint a szuperdiverzitás (Blommaert) által kikényszerített társas viselkedési mechanizmusok.